27.01.26р. 35гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Іван Багряний. Основні віхи життя і творчості митця. «Тигролови» як український пригодницький роман

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою: moshev2020@icloud.com

Теоретичний блок

Пригодницький роман – (фр. roman d'aventures) – роман, сюжет якого насичений незвичайними подіями й характеризується несподіваним їх поворотом, великою динамікою розгортання. Для роману пригодницького характерні мотиви викрадення й переслідування, атмосфера таємничості й загадковості, ситуації припущення й розгадування.

Короткий літопис життя і творчості Івана Багряного

2 жовтня (19 вересня) 1907р.	Народився **Іван Павлович Лозов'ягін (Багряний)** у с. Куземині Зіньківського повіту на Полтавщині (тепер Сумська область) у родині муляра. Зростав у м. Охтирці на Харківщині. Закінчив Краснопільську художньо-керамічну школу.
1926-1930 рр.	Навчався у Київському художньому інституті. Диплома не отримав через політичну неблагонадійність
1926 р.	Поява перших творів у журналах «Глобус» та життя революції». Участь у літературній організації МАРС (майстерня революційного слова) так званих «попутників» разом із В. Підмогильним, Д.Фальківським, Б. Тенетою, Б. Антоненком-Давидовичем, Г. Косинкою, Є. Плужником, Т. Осьмачкою.
1927 р.	Вийшли збірки поезій «До меж заказаних», поема «Монголія».
1929 р.	Надруковані поема «Аве Марія»та історичний роман у віршах «Скелька». Зазнав нищівної критики як «антирадянський поет» і «куркульський ідеолог».
1931 р.	Вийшла у Харкові збірка оповідань «Крокви за табором».
1932 р.	Арешт і засудження на п'ять років таборів (Бамлаг).
1936 р.	Втеча із заслання.
1937 р.	Переховування між українцями Зеленого Клину (Далекий Схід), одруження. Повернення додому, новий арешт.

1940 р.	Звільнення «за недостатністю матеріалів для повторного засудження з відбитими легенями і нирками. Нелегальне перебування на Харківщині.
1944 р.	Перше видання цього роману під назвою «Звіролови».
1945 р.	Еміграція на Захід (через УПА до Словаччини, потім – Німеччини).
1946 р.	Друге видання цього роману під назвою «Тигролови», вихід у світ збірки поезій «Золотий бумеранг».
1946 р.	Перехід на легальне становище, перебування у таборі для переміщених осіб. Найняв приватне помешкання в Новому Ульмі (Німеччина), де вів активне творче й політичне життя – заснував газету «Українські вісті», організував МУР (Мистецький український рух), був організатором Українського молодіжного руху ОДУМ, ініціатором створення, а згодом лідером УРДП – Української революційно-демократичної партії. Виступ із памфлетом «Чому я не хочу вертатися до СРСР?»
1947 р.	Видано п’єси «Морітурі», «Генерал».
1948 р.	Вийшла п’єса «Розгром». З цього часу – життя під постійним наглядом лікарів, майже весь час – в лікарні. Часті легеневі кровотечі не припиняють праці письменника і журналіста. І.Багряний вражав лікарів і всіх, хто був поруч, неймовірною силою духу, не раз виходив переможцем із двобою зі смертю
1950 р.	Роман «Сад Гетсиманський» (про страхіття сталінських катівень).
1953 р.	Роман «Огненне коло» (про трагедію української молоді, яка воювала під Бродами у складі дивізії «Галичина»).
1957 р.	Роман «Маруся Богуславка» (перша частина незакінченої трилогії «Буйний вітер»).
25 серпня 1963 р.	Помер І. Багряний у лікарні за роботою над черговим рукописом (Новий Ульм, ФНР).
1965 р.	Вийшов друком роман «Людина біжить над прірвою» (про події Другої світової війни), присвячений другій дружині Галині Єлизарівні (українка, родом з містечка Здолбунів, дівоче прізвище – Тригуб), з котрою ростив двох обдарованих дітей – Нестора і Роксолану. Сина Бориса від першого шлюбу на батьківщині влада примусила звернутися до батька з викривальним радіовиступом, що для нього обернулося глибоким нервовим струсом, а для батька – критичним станом здоров’я. І. Багряний весь час пам’ятав про покинутих у Союзі

	дітей і заповідав молодшому синові Нестору «…знайти свого брата Бориса Івановича і сестру Наталку Іванівну, що десь «там», і допомогти їм, якщо будуть у біді».

Образи роману «Тигролови»

Григорій Многогрішний

Головний герой роману І. Багряного «Тигролови» — *Григорій Многогрішний.* У телеграмі про його втечу і розшук подаються такі прикмети: «Юнак — 25 літ, русявий, атлет, авіатор...» Судячи з прізвища, він — далекий нащадок славного козацького гетьмана Дем'яна Многогрішного. Юнак постає перед читачем людиною із сформованим характером. Про минуле його відомо мало — із спогадів самого Григорія про слобожанські луки, святкові гулянки молоді на Трійцю, пташині переспіви та про те, як уночі пасли коней, варили кашу... Одна з найголовніших рис Григорія Многогрішного — його самовіддана любов до батьківщини — України, до свого нещасного народу, їдучи в переповненому, непристосованому для перевезення людей поїзді «Владивосток: — Москва», він слухає сповіді обдурених владою земляків-заробітчан, і голова його наморочиться від болю і гніву.

Глибокий патріотизм Григорія, його сердечна й щира любов до України виявляються і в розмові з матір'ю Наталки про предківську українську землю, що як святиня збереглася в її пам'яті. Дуже боляче було йому думати, що немає вже його тихого краю, України тієї, ясної, сонячної. Що садки вишневі повирубувані, ріки збаламучені, степи сльозами обпоєні, і небо ясне людям потемніло... Природжена тактовність підказала хлопцеві, що треба змовчати, не розказувати правди матері Наталки, хай жінка «любить її такою, якою пам'ятає». Григорій милується побутом Сірків, їхньою вірністю біленій хаті, вишитим рушникам, рідній мові та звичаям. Він глибоко зворушений тим, як Сірки намагалися «наздогнати» Різдво, а потім святкували його, «як з діда-прадіда велося: з кутею на Святвечір і з усім тим зворушливим і романтичним ритуалом, що такий пам'ятний Григорієві з дитинства. З віршуванням, з колядками». І не дивно, що втікача підтримує й рятує саме маленька сірківська Україна. То — подарунок долі, дяка за цілеспрямованість і стійкість у простуванні до мети, за любов до батьківщини, куди герой хотів би повернутися визволителем і переможцем.

Друга визначальна риса Григорія Многогрішного — могутня воля до життя, і не абиякого, а гідного людини. Про це свідчить його непримиренність до несправедливого більшовицького режиму, а після ув'язнення — постійне шукання й використання найменших шансів для втечі. Так, напівзнищений фізично політв'язень вивертається з божевільні, куди його незаконно запроторило «найгуманніше у світі» правосуддя, вистрибує на ходу зі «скаженого поїзда» — у ніч, у смерть, ігнорує небезпеку переслідування, навіть

кидає виклик долі, вирушивши з тайги до Хабаровська. Григорій іде на полювання нарівні з досвідченими мисливцями, зважується на фантастично сміливі лови «кішок» - тигрів. Завдяки своїй сміливості та винахідливості разом з коханою здобуває жадану волю, перейшовши кордон і ставши недосяжним для всевладного монстра — НКВД — ОГПУ.

Батько Сірко

Привабливими рисами в романі наділені й інші персонажі. Це насамперед Сірки, теж, мабуть, нащадки славного гетьмана. Ось змальований у романі батько. Врятований Григорій його ще не бачить, але чує «дебелий, спокійний голос. Батьківський. Такий сердечний, а гуде, як із барила, і жартома...» Потім зустрічає з полювання «вусатого дідугана, дебелого, високого, червоновидого, з волохатими грудьми» в мисливському спорядженні. Старий Сірко, мабуть, здогадується, що перед ним за людина, але виконує неписаний тайговий закон — допомогти потерпілому, пошанувати гостя: «Я не знаю, хто ти, але моя хата — твоя хата. Лежи ж собі. Такий закон тут. Наш закон. Навіть коли б ти був не християнська душа, а якийсь гольд чи навіть кореєць, то й тоді цей закон по твоїй стороні. Будь же веселий і щасливий...» І Наталка підтверджує ці батькові слова: «Знаєш, що батько сказали? Сказали, що відколи ти в цій хаті — вони відповідають за тебе... як за сина, от. І нічого не хочуть знати». Як міг, підтримував батько дідівську Сіркову державу і, щоб не ламати себе, не відцуратися предківського, перебрався з родиною в тайгову глушину, «по-своєму таки віку доживати». Невтомною працею, кмітливістю та одвагою здобував достаток для сім'ї, виростив з дружиною трьох хороших дітей.

Мати Сірківна

Мати вперше постає перед очима Григорія «...в очіпку і в рясній, стародавній спідниці», «їй понад п'ятдесят років, а вона виглядає ще молодо і бадьоро. І голос у неї такий, як у дочки, тільки не такий гострий , якийсь тепліший, ближчий. Такий, як у всіх матерів там, за тисячі кілометрів звідси». Вона прийняла втікача як рідного сива, разом з дочкою виходила його, підтримувала, душею відчуваючи, що це чесна, хороша людина: «Не журися, синку. Вір у своє щастя! А воно в тебе є... У сміливих щастя завжди є...» Мати працьовита, любляча, турботлива. У хаті в неї прибрано, опоряджено за старим українським звичаєм. Свою любов до рідного краю — далекої України — мати передала й дітям. Наталка й Грицько залюбки співають українських пісень, беруть участь у старовинних обрядах, додержуючись традицій предків. У серці матері — велика любов до цього суворого далекосхідного краю, де виросла, вийшла заміж, народила дітей і поховала близьких людей. Але, «як напосядуть згадки про край той рідний, сонячний і тихий — далебі, журба бере, так би й полетіла туди». Мати й батько «з природної делікатності» Григорія не розпитували, проте видно було, що дуже йому співчували. Отже, подружжя Сірків — глибоко порядні, добрі й сміливі люди, що уособили в собі кращі риси українського селянського й козацького роду.

Грицько

Грицько, Сірків син, «високий, як батько, дебелий красень. Молодий — років 25. На ньому військовий старенький френч. На ногах ічиги, на голові набакир кепка, з-під неї буйний чуб кучерявиться. При боці — ніж, а за плечем новенький дробовик». Таким його побачив Григорій. Грицько став для нього другом і братом, навчив мисливських премудростей. Так само як і батьки, мовчки й делікатно підтримував втікача, навіть захоплювався його знаннями, силою та витривалістю (епізод, коли хлопці вночі ходили по воду для втомлених мандрівників). Молодий Сірко — вправний мисливець і звіролов, сміливий, з великою повагою ставиться до батьків, шанує традиції й звичаї старовинного козацького роду. Із сестрою вони інколи й сперечаються, але по-дружньому, в дрібницях. Коли ж йдеться про щось важливе, — Грицько за Наталку горою стане. Взагалі на Грицька завжди можна покластися.

Наталка

Наталка — ніжна, вірна й віддана подруга, яка готова йти зі своїм коханим хоч на край світу хоч у пекло. Ця горда Лісовичка, мисливець і звіролов, хоче в усьому бути першою. Мати говорить про неї: «їй би на коні, та на полозках, та з гвинтівкою, та з собаками... Звели їй до відьми в зуби полізти — полізе, їй би треба хлопцем родитись...». Але разом з тим Наталка ніжна й любляча донька, вона тонко відчуває красу природи і живе у злагоді з нею, шанує предківські звичаї. Та найбільше вона розкривається у своєму почутті до Григорія Многогрішного. Неприступна й насмішкувата, сором'язлива й цнотлива дівчина ретельно приховувала своє кохання до Григорія. Але у вирішальний момент, коли на перешкоді до її щастя стала розлука, вона діє рішуче і швидко — так, як підказує їй гаряче серце. Навіть те, що Многогрішний — вічний втікач, безпаспортний і над ним нависла смертельна небезпека, не зупиняє дівчину, бо «прочитала в його очах те, що було в його серці». Наталка готова навіть переступити батьківське слово (адже в неї «Сіркова кров»), бо дуже хоче бути разом з коханим. Знаючи благородну натуру Григорія, вона не дає йому нічого сказати батькам, бо заради спокою й безпеки близьких людей він готовий збрехати, пожертвувати власним щастям. Прощаючись з рідними, дівчина бере з брата слово, що він дбатиме про батьків, берегтиме їх і не покине після одруження.

Наталка - на диво багатогранна особистість. У неї вроджена та яскраво виявлена жіночність. Народилася й виросла в уссурійській тайзі, знала свій родовід, свято зберігала пам'ять про дідів і прадідів, могла розповісти про кожного з тих, хто був зображений на фотографіях, що прикрашали Сіркову світлицю.

З перших хвилин знайомства Григорій відчув у Наталці людину його крові — сувору, гартовану, гонористу:

— Ось вона, козача кров! І ось вона — найвищий вияв не тільки жінки, а й узагалі людини його крові. Така юна й квітуча — і така сувора, гартована і гонориста.

Це-бо було горде створіння. Як той дикий кінь, що ладен забити на смерть того, хто посміє доторкнутися до нього рукою. Коли відчувала зверхність у ставленні до себе — ввічливо вибачалася, «чемність для неї така ж вроджена риса, як і краса».

Жорстокий світ нетрів загартував дівчину. Вона нарівні з батьком і братом орудувала зброєю, не відставала на марші, виконувала важку чоловічу роботу, але не уподібнювалася в усьому до чоловіків.

Вона зберегла в собі чисто жіночі риси, які не давали Григорієві спокою, чарували його. Що б вона не робила: чи сіяла квіти, чи ловила тигра, чи стріляла з рушниці, чи «лучила» рибу - усе виконувала вправно. «Гнучка, як вуж, граційна, як мавка, вона таїла в собі дивну силу, ця дівчина».

Нетрі зробили Наталку обережною й рішучою, тому вона не легковажить почуттями, змагаючись довгі місяці із собою. Уникає зустрічей із Григорієм, кепкує з нього, не підпускає близько до себе. Але у хвилини небезпеки вона поруч, щоб прийти на допомогу. Вона здатна на самопожертву заради коханого, тому перший раз прощається з ним навіки, даючи можливість вирішувати свою долю самому.

Образи ворогів

Образи ворогів у романі здебільшого узагальнені. Це поїзд-дракон, що везе безневинних людей на каторгу, на загибель. Він уособлює в собі всю тоталітарну систему. Поїзд ведуть потужні паротяги (паровози), що носять імена двох історичних постатей — головного ідеолога та виконавця страшного, антигуманного режиму — «Йосип Сталін» і «Фелікс Дзержинський». Ницість цієї системи виявляється ще й тому, що багато людей, часто навіть непоганих, вимушені були ставати «сексотами» — секретними «сотрудниками» в органах НКВД, шпигувати за іншими, входячи в довіру, виявляти «неблагонадійних». Це ми бачимо в розділі «Світ на колесах», коли один з ресторанних приятелів виявився саме таким агентом.

З конкретних негативних образів найповніше розкрито натуру майора Медвина, слідчого, який вів справу головного героя твору Григорія Многогрішного. Ось він сидить у вагоні-ресторані комфортабельного експресу. П'є вино і вивчає промову вождя. «Майор виглядає, як саме втілення могутності, сили і гонору своєї «пролетарської» держави. В цілім експресі не тримається ніхто так... гордовито... з незрівнянним почуттям вищості». Його не зворушують ніякі екзотики й історії, бо він знає і може таке, що примусило б здригнутися навіть тигрів. Іде «на інше полювання», дістався «нове призначення, високу посаду...» Раптом майор дізнається, що втік його запеклий ворог — Многогрішний.

Медвина тривожать зловісні спогади. Той в'язень, той «диявол в образі людини» стоятиме перед його очима вічно. «Що він з ним не робив!.. Він йому виламував ребра в скаженій люті. Він йому повивертав суглоби... Він уже домагався не зізнань, ні, він добивався, щоб той чорт хоч заскавчав і почав ридати та благати його, як то роблять всі… Авжеж! Дивиться виряченими очима — і тільки. Як каменюка». А на самому початку цей в'язень сказав своєму мучителеві: «Я тебе переслідуватиму все твоє життя. І всі ми, що тут пройшли... Ми тебе переслідуватимемо все життя і проводжатимемо тебе до могили — тисячі нас, замучених, закатованих...» І дійсно, майор відтоді не міг спокійно спати, а одружившись, «боявся ночувати вдома,..», особливо коли Многогрішний утік з божевільні, куди, його відправили. Незабаром того інженера піймали, і майор особисто постарався, щоб йому дали великий строк. І от маєш: знову втік. І знову перед Медвином стали «очі замордованої, розчавленої, але не переможеної жертви». Ще раз із цим антигероєм ми зустрічаємося аж в кінці роману, Григорій випадково дізнався про приїзд у тайгу свого заклятого ворога і наздогнав його, «А Медвин — бравий герой, і грізний суддя та володар душ «людців», і плюгавий злодюжка, порушник закону нетрів — стояв і тіпався... Так, тіпався. Губа йому тіпалась, а очі... очі гидкого, сонливого боягуза. Три шпали на ковнірі — як мазки крові». Многогрішний убиває свого колишнього слідчого іменем усіх замучених, вважаючи, що має на це моральне право. Так безславно закінчив своє нікчемне злочинне життя вірний сталінський служака, який виконував обов'язки не за службовим статутом, а з переконання, що може мучити, карати й милувати безневинних людей для задоволення власних амбіцій. Був покараний один злочинець, але скільки їх залишилося! Тільки повне засудження усім суспільством тоталітарної системи, реабілітація жертв сталінізму могли створити умови, за яких стало неможливим існування таких, як Медвин.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Прочитати роман «Тигролови».
2. Виписати позасюжетні елементи (описи інтер’єру, пейзажні описи).
3. Підготувати доповідь на тему «Письменники-емігранти І920- 1930 рр.»